

GUSTAV KORLÉN

Moderna Språk hundra år

Det var så här det började. I maj 1905 utkom (i folioformat) första häftet av "Skandinavisk månadsrevy för undervisning i de tre huvudspråken (Tyska, Engelska, Franska) redigerad af universitetslektorerna vid Lunds universitet Heinz Hungerland, C.S. Fearenside, Camille Polack".

Stort utrymme ägnades åt kommenterade översättningar av examenstexter, men även åt litterära aspekter. Sålunda uppmärksammades i flera artiklar hundraårsminnet av Schillers död, däribland av Ewert Wrangel, professor i estetik i Lund, med "Schiller und Schweden". Andra artiklar behandlade Kipling och Jules Verne (som dog 1905). Notabelt är att här inleddes en debatt, som skulle behålla sin aktualitet under lång tid framåt. I nummer 5 pläderar fil. lic. A. B. Sjöberg för engelska som första språk och i nummer 7 får han understöd av fil. lic. Herman Söderbergh, ett namn som det blir anledning att återkomma till.

Men samarbetet mellan å ena sidan Fearenside och Polack, å andra sidan Hungerland, fungerade uppenbarligen inte, vilket knappast förvånar om man läser vad Carl Fehrman har att förtälja om den senare, "mera bekant för sina fuktiga sällskapsvanor, sitt stortyska patos och sina urusla affärer än för sin poesi" ("Ett universitetslektorsöde", i *Der nahe Norden*, Festschrift für Otto Oberholzer, 1985).

I maj 1906 meddelas att samarbetet avbrutits. I annonser tillkännager lektor Emil Rodhe, docent vid Göteborgs Högskola, att han i samarbete med Fearenside och Polack skall utge "Svensk månadsrevy för undervisning i moderna språk", medan Hungerland avser att starta "Skandinavisk månadsrevy för nyare språk". Inget av företagen blev av, i stället utkom i oktober 1906 (i nuvarande format) med Rodhe som utgivare under medverkan av Fearenside och Polack samt för tyskan f. universitetslektorn i Uppsala Ernst A. Meyer "Moderna Språk. Svensk Månadsrevy för undervisningen i de tre huvudspråken".

Emil Rodhe (1863-1936) hade efter licentiatexamen i romanska och germanska språk (på den tiden krävdes två ämnen, med avh. i det ena) i Lund disputerat på ämnet "Transitivity in Modern English", alltså vid en tidpunkt då avhandlingar i moderna språk i regel behandlade språkhistoriska ämnen. Samma år blev han docent och var under år 1898 examinator i germanska språk (professorer i engelska och tyska inrättades först 1906). Han var senare lektor i engelska och franska i Halmstad, i tyska och engelska i Göteborg. Där var han under åren 1903-1929 också docent i modern franska vid Högskolan. Rodhes franska huvudspecimen behandlade i tre band "Essais de philologie française" (1901-1903). Han var utgivare av ett stort antal läroböcker i franska, tyska och engelska. Han var alltså sällsynt

väl rustad för uppdraget som utgivare och excellerade i talrika bidrag på "de tre huvudspråken". Han gav t.ex. i maj 1906 förslag till översättning av en svensk text till alla tre språken.

Den "Anmälan" med vilken Emil Rodhe inledde första numret i oktober 1906 skulle med smärre justeringar ha kunnat gälla som programförklaring för tidskriftens hela fortsatta verksamhet:

Då härmed första häftet av "Moderna Språk" utsändes, torde ett par beledsagande ord vara på sin plats. Tidskriften kommer huvudsakligen att behandla sådana ämnen, som mer eller mindre direkt sammanhånga med skolundervisningen eller lärareutbildningen. Den moderna språkpedagogiken erbjuder numera ett så vidsträckt arbetsfält, att den väl kan behöva ett eget organ. Moderna Språk skall årligen utkomma i 9 nummer, av vilka vart och ett kommer att i genomsnitt omfatta 16 sidor. På grund av det något knappa utrymmet torde det – åtminstone till en början – bli nödvändigt att begränsa sig till vissa punkter, som särskildt förtjäna att behandlas. I allmänhet är man nog ense om att den lästa texten bör utgöra det centrala i språkundervisningen: därav följer ock, att alldeles särskild vikt bör läggas på textbehandlingen på skolans olika stadier. Det finns emellertid ett moment i textbehandlingen, som trots sin stora uppfostrande betydelse nog ej tillräckligt beaktats i vårt land, och det är vad man skulle kunna kalla den litterära behandlingen av texten. I fråga härom ha vi åtskilligt att lära av fransmännen. Den första artikeln i detta häfte utgör ett exempel på hur vi tänkt oss att en text av litterärt innehåll på skolans högsta stadium bör behandlas. Inom realskolan är det andra sidor av språkundervisningen, som tråda i förgrunden. Exempelvis vilja vi blott nämna de s. k. reproduktionsövningarna, realia och uttalsundervisningen på nybörjarstadiet, allt punkter, vid vilka de "metodiska anvisningar", som bifogats den nya undervisningsplanen, fästa stort avseende. Dessa och andra hithörande viktigare delar av språkundervisningen skola bli föremål för en utförlig och allsidig behandling. Vidare skall det bli vår omsorg att i varje nummer meddela för skolan fullt användbara stilar jämte kommentarer och översättningar till de tre huvudspråken. Nyutkommen litteratur, framför allt läroböcker och för lärare lämpliga hjälpredor, kommer att anmälas i den mån, som utrymmet medger; och vi få därför uppmana herrar förläggare och läroboksförfattare att till red. insända sådana böcker, som de önska få recenserade. En ej oviktig avdelning av tidskriften blir besvarandet av till red. ställda frågor rörande språkbruk, tolkning av svårare ställen i skoltexter m. m. Dyliga frågor äger varje prenumerant rätt att insända; dock kan red. på grund av tidskriftens begränsade utrymme ej förplikta sig att alltid besvara dem i det omedelbart följande numret, helst som frågorna kunna vara av den art, att de kräva rätt vidlyftiga undersökningar.

De första åren

Oktoberhäftet speglar väl Emil Rodhes intentioner. Under rubriken "Études littéraires sur les grands écrivains du XIXème siècle" behandlar Polack texter av Chateaubriand och Flaubert. "Dickensian Archaïsm" är titeln på ett bidrag av Leonard D. Cane, B.A. Cantab. Anmärkningsvärt är att Rodhe redan här behandlar "Abkürzungen durch Anfangsbuchstaben", ett ämne som skulle återkomma mer än en gång. Stort intresse ägnas åt recensioner, merparten liksom i fortsättningen av Rodhe. Som ett kuriosum kan nämnas att han (på franska) anmäler G. Ströms "Zweedsch-Nederlandsch

Woordenboek", om ett språk som inte återkommer (nederländska, i Sverige fortfarande ofta felaktigt kallat holländska, infördes som självständigt ämne först i slutet av 1970-talet i Göteborg och Stockholm).

Ett uppskattat inslag ända fram till real- och studentexamens avskaffande, som nog för många var främsta anledningen till prenumeration, var de kommenterade översättningar som levererades av utländska universitetslektorer, från april 1911 med möjlighet att snabbt erhålla korrekturavdrag (de sista proven infördes i årg. 1969). Det är ett diakroniskt material som borde uppmärksammas av forskningen.

En fråga som under lång tid skulle behålla sin aktualitet ställdes av Carl O. Koch: "Are Historical Studies in Philology of any Use to a Teacher of Foreign Languages?" Den började så här:

The academical training of our teachers of modern languages has on several occasions been criticised by persons who want to give it a more practical character. One of the chief objections to the present system is that our doctors of philosophy, having – after great trouble and much wasting of time – written and defended a thesis about some stupid Middle Low German Chronicle or some worthless Anglo-Saxon Glossary, are in possession of a large store of valueless knowledge about old dialects, but often know far too little about the modern languages, which it is their only task to teach. There is no denying that this objection is very much to the point. Many "licentiates" who take no interest in historical philology have been kept for years busy with studies that will prove quite worthless for their ensuing career, whereas they have given very little time to the modern languages. The partisans of the reigning system have said, and probably will go on saying, that it is of great value for a future "lektor" to have acquired a scientific method which enables him to treat a subject-matter in a consistent and exhaustive way. Yes, but that could be gained in a much shorter time and with greater real profit for the student.

"Having gone so far" medger han att språkhistoriska insikter dock har sitt värde, men de borde få en annan inriktning: "From being chiefly directed to the history of sounds and forms, as they are now, they ought to aim at a deeper understanding of style and phraseology".

Efter tre år nödgas Rodhe i sista numret av årg. 1908 under rubriken "Aux lecteurs de Moderna Språk" meddela följande:

Les abonnés de notre revue ont dû s'étonner du retard apporté à la publication des deux derniers numéros. Ce retard est dû à plusieurs contretemps, mais il provient avant tout de ce qu'une grave maladie m'a empêché de donner à la direction de la revue tout le soin qu'il eût fallu. Malheureusement cette maladie n'a pas été chez moi un accident passager. Elle a laissé des traces profondes, et je me sens trop affaibli pour songer à combiner encore pendant l'année prochaine les fonctions de directeur de « Moderna Språk » avec celles de professeur de lycée. Je serais hors d'état de garantir que des retards du même genre ne se reproduiraient pas. Je ne puis donc désormais me charger d'un travail qui est en réalité plus absorbant qu'on ne serait peut-être disposé à le croire. En abandonnant mon poste, je me fais un devoir de remercier tous ceux qui m'ont aidé, en

première ligne mes collaborateurs réguliers, et aussi tous ceux qui, en s'abonnant à cette revue, ont contribué à la faire vivre ou plus exactement lui ont permis de vivre pendant cinq semestres. Il me semble cependant que mon départ ne doit pas avoir pour conséquence nécessaire la cessation de *M. S.* Seul le public a qualité pour condamner une entreprise qui a eu pour objet l'intérêt du public. Mes collaborateurs de Lund, sur la prière desquels j'avais accepté la direction de *M. S.* en octobre 1906, ont l'intention d'essayer de continuer l'entreprise sur les bases actuelles, si le public veut bien les y encourager. Il est donc à espérer que « Moderna Språk » ne disparaîtra pas. Et elle vivra, j'en suis sûr, si le public constate que, malgré des lacunes et des insuffisances que je suis le premier à reconnaître, elle répondait à un besoin et a contribué dans quelque mesure à faciliter la tâche de nos professeurs de langues.

På titelbladet till den följande årgången stod därför Fearenside, Polack och Meyer som utgivare "under medverkan av docent Emil Rodhe". Men redan i decemberhäftet 1910 meddelas att Polack och Meyer ser sig nödsakade att dra sig tillbaka på grund av arbetsbelastning. Om Meyer skriver senare N. Otto Heinertz i en nekrolog 1953 att han varit "en sedan många år tillbaka värderad medarbetare i Moderna Språk, vars utmärkta språkkänsla och säkra omdöme skaffat honom en välförtjänt auktoritet hos våra språklärare". Han erinrar om att "med honom bortgick den siste kvarlevande av de fyra som år 1906 startade tidskriften".

Ernst A. Meyer (1873-1953), som framgår av Heinertz hyllning till hans 75-årsdag 1949, var en framstående fonetiker. Han hade i Marburg studerat för bland annat Wilhelm Viëtor (som det blir anledning återkomma till) och disputerat på en avhandling med titeln "Beiträge zur deutschen Metrik" 1896. Under åren 1898-1906 var han tysk lektor i Uppsala, därefter vid Handelshögskolan 1909-1942 och 1928-1940 även vid Stockholms Högskola. Han blev 1951 hedersdoktor vid Lunds universitet.

Som nya utgivare inträder med årgång 5, 1911 för franskan Paul Méaly, Lauréat de l'Université de Paris och likaledes lektor vid Handelshögskolan, samt för tyskans del Artur Korlén, lektor vid h.a. läroverket i Falun. Om den förre föreligger inga närmare upplysningar, den senare hade 1906 i Uppsala disputerat på en avhandling inom medellågtysk filologi, "Statwechs gereimte Weltchronik".

Men redan i januari 1912 tillkännager Fearenside under rubriken "Ave et Vale" att tidskriften skall ställas under svensk ledning (vilket K. förordat i föregående nummer) med Herman Söderbergh och N. Otto Heinertz som redaktörer, samtidigt som han upplyser om att den förre varit "chief advisor to the various foreign editors of Moderna Språk during the last three years but also to the three Lund editors of its predecessor." Fearenside fortsatte som medarbetare ända fram till sin död. Som framgår av Söderberghs nekrolog 1931 var det nog han "som i egenskap av sub-editor var den sammanhållande kraften tills Moderna Språk övertogs av de nuvarande redaktörerna".

Samtidigt som Fearenside meddelar sin avgång skriver de nya redaktörerna "att lektor Korlén icke haft tillfälle att själv överta ledningen, vilket i beaktande av hans talangfulla medarbetarskap hade varit önskligt. Emellertid har lektor K. utlovat sitt intresserade och flitiga medarbetarskap även för framtiden". Det var, som framgår av nekrologen i februari 1920, ett löfte som han också infriade:

"Med lektor Korléns bortgång har den svenska lärarvärlden lidit en kännbar förlust. Mer än vanligt initiativrik och villig att sätta in ett energiskt arbete, där han ansåg ett sådant behövt, hade han många förutsättningar att utöva ett befruktande inflytande på studiet av de moderna språken vid våra svenska skolor. Vad han i detta avseende redan utfört var ägnat att giva rika löften för en fortsatt gagnande verksamhet. Han drabbades av ohälsa mitt i sin rikaste arbetsdag, och över det oväntade dödsbudet sänker sig ett beklämmande vemod. Moderna Språk, vars svenska redaktör han var under 1911 och som både dessförinnan och senare innehållit en mångfald bidrag av hans hand, har särskild anledning att med tacksamhet minnas den bortgångne insiktsfulle medarbetaren."

Korlén hade 1901 studerat en termin vid Sorbonnes "Institut de Phonétique" och ett av hans huvudintressen gällde också uttalsfrågor. I anslutning till den ledande tyske fonetikern Wilhelm Viëtor pläderade han sålunda i två artiklar 1912 för en anpassning av skoluttalet till de normer som gällde för det tyska scenuttalet, vilket också beslöts vid sommarens allmänna läroverksläromöte samma år. En artikel om "Elementarundervisningens hjälpalphabet" 1916 utlöste en livlig debatt i fortsättningen. Hans tyska grammatik, lovordad av Heinertz 1913, inleddes med en utförlig ljudlära, som hade karaktär av lärobok i tysk fonetik.

Viëtor gav också anledning till ett annat inlägg. Under pseudonymen "Quousque tandem"¹ hade denne 1882 publicerat stridsskriften *Der Sprachunterricht muss umkehren!* med ett i den följande livliga metoddebatten ofta felciterat krav: "Das Übersetzen *in fremde Sprachen* ist eine Kunst, welche die Schule nichts angeht". I en randanmärkning 1914 till en artikel av Ivan Pauli (sedermera framstående socialdemokratisk skolpolitiker i riksdagen) påpekade Korlén att denne citerat satsen utan de kursiverade orden: "Det andragna är ett icke alldeles enastående exempel på att de som deltaga i diskussionen om den mångförfärdade "nya metoden" icke alltid ha satt sig in i vad denna i grunden innebär." I en artikel "Noch einmal quousque tandem" i årgång 1987 orienterade jag i anslutning till en nyutgåva av stridsskriften om Viëtor och kunde konstatera att han fortfarande felciterades. Notabelt är att en artikel om "L'enseignement des langues vivantes en France par la méthode directe" (utan nämnande av Viëtor) publicerades under det år K. ingick i redaktionen.

¹ Den tidens språklärare med solida latinkunskaper associerade osökt till Ciceros tal mot Catilina: "Quousque tandem abutere, Catilina, patientia nostra? (Hur länge än skall du missbruka vårt tålmod?)."

Epoken Söderbergh-Heinertz

Herman Söderbergh och N. Otto Heinertz var sedan början av seklet kollegor vid den legendariska Spyken (Lunds privata elementarskola), så kallad sedan en rektor råkat säga "spykologi" istället för psykologi. Av den hyllningsartikel som ungdomsvännen Fredrik Böök publicerade till Söderberghs 75-årsdag 1941 (och av Heinertz nekrolog 1945) framgår att han var en färgstark personlighet med "lärdom och kunskaper, intellektuell lidelse, ett friskt intresse för alla livets frågor. Han var oförliknelig i samtal, han var studentkårens kvickaste debattör, fruktad för sin skärpa." Han hade 1901 avlagt licentiatexamen i germanska och romanska språk med en avhandling om "Spécimens de la prononciation du français à Montpellier". År 1914 tillträdde Söderbergh tjänsten som rektor vid Djursholms samskola.

Heinertz hade efter licentiatexamen i germanska och romanska språk 1906 disputerat på en avhandling om "Die mittelniederdeutsche Version des Bienenbuchs von Thomas von Champitré". Som docent utvecklade han sedan vid sidan av lärartjänsten en livlig språkvetenskaplig och språkpedagogisk verksamhet. Däröfver vittnar värtaligt den festskrift som utkom till hans 80-årsdag kort före hans död 1957, recenserad samma år av Erik Rooth. Han hade sänär fått professuren i Lund 1932, som han sökte tillsammans med Erik Rooth och Axel Lindqvist (sedermera professor i Göteborg). Han placerades i första rummet av sin lärare Ernst Albin Kock (den ende av de sakkunniga som visat intresse för tyskundervisning, bland annat i Moderna Språk), medan Rooth sattes först av den lågtyska filologins stormästare Conrad Borchling i Hamburg (som i samband med Heinertz citerade "die angesehene Zeitschrift der schwedischen Sprachlehrer"). Lindqvist förordades av den bisarre Uppsalaprofessorn Hjalmar Psilander, som mera sällan föreläste i tyska, merendels i nederländska, stundom i rumänska. En fjärde sakkunnig, Edward Schröder i Göttingen, inkom med ett rekordkort yttrande på en sida utan rangordning. Efter en utdragen process under åren 1929-1932 förordade så småningom en stor majoritet av fakultet och konsistorium, utan att någon hänsyn togs till Heinertz språkpedagogiska meriter, Rooth på första plats och ("in ganz kurzem Abstand", Borchling) Heinertz på andra. Denne var då sedan 1923 lektor vid Södra latin i Stockholm. Han erbjöds senare professors namn men avböjde.

Två händelser under epoken Söderbergh-Heinertz förtjänar att särskilt uppmärksammas, bildandet av LMS och övergången till engelska som första främmande språk. En notis av Söderbergh i anslutning till ett föredrag av Daniel Elfstrand i Jönköping 1915 upplyser om att denne redan där hade framlagt ett förslag om "en sammanslutning mellan lärarna i främmande levande språk". En kommitté tillsattes med bland annat Söderbergh, som samma år inbjöd läsarna "till ett dryftande av frågan om bildande av en språklärarnas förening". Något gensvar på denna uppmaning inflöt aldrig. Det skulle dröja ända till 1937 innan frågan på nytt aktualiserades. I

februariumret ställde ämneslärarinnan Gertrud Matz (i fortsättningen apostroferad som "fröken Matz") i en artikel frågan "Behöva lärarna i moderna språk en förening?" Hon svarade: "Att en sådan sammanslutning har sitt existensberättigande framgick tydligt av de samtal, jag haft med professor Erik Wellander, som just framkastade ett förslag om bildandet av en förening, vars organ var Moderna språk".

I den följande årgången tillkännagav så redaktionen att "Riksföreningen för lärarna i moderna språk" hade bildats med Herman Söderbergh som ordförande. Till generalsekreterare utsågs Rudolv Körner, då redan välkänd för läsarna som författare av skarpsinniga bidrag till svensk och tysk grammatik. Han efterträddes emellertid redan följande år av Gertrud Matz. I interimstyrelsen ingick också Heinertz. Tillkännagivandet avslutades med att redaktionen uttalade sin "redobogenhet att ställa sig till förfogande som den nya riksföreningens naturliga organ".

Söderbergh kvarstod som ordförande till sin död 1945. En av hans efterträdare var Erland Kruckenberg, metodiklektor vid Lärarhögskolan i Stockholm och uppskattad medarbetare i den franska avdelningen. Han grundade 1955 Språklära Medlemsblad, som 1966 antog namnet LMS-Lingua. Föreningen utgav under åren 1939-1959 också en årsbok som bland annat innehöll föredragen vid årsmötena. I årgång 1938 införde Moderna språk en övergripande rubrik "Från Riksföreningen för lärarna i moderna språk (LMS) och redaktionen". Men som framgår av polemiska inlägg 1951 och 1952 fungerade samarbetet mellan ledningen för LMS och Heinertz dåligt. I och med Medlemsbladets tillkomst 1955 bortföll givetvis den gemensamma rubriken i Moderna språk.

Övergången till engelska som första språk hade en lång förhistoria. Söderbergh hade ju redan 1906 och sedan 1921 pläderat för engelska. Daniel Elfstrand, redan då uppmärksam medarbetare i Moderna språk, argumenterade 1917 i Pedagogisk Tidskrift för engelska som begynnelse-språk. Debatten tog emellertid fart på allvar först i anslutning till ett statligt betänkande 1938 "med utredning och förslag angående begynnelse-språket i realskolan", som förordade engelska. I årgång 1939 tillstyrkte LMS arbetsutskott förslaget i ett remissvar undertecknat av Söderbergh och Körner, men med reservation av Vilhelm Bladin, lektor i tyska i Malmö. Tidigare hade Heinertz i samma nummer argumenterat för tyskan, medan Söderbergh erinrade sin "ärade vän och kollega" om sin tidigare framförda ståndpunkt. När övergången infördes 1946 var det alltså knappast, som många tycks tro, en följd av krigsutgången. Frågan var avgjord redan 1939.

Stort intresse ägnades åt metodfrågor. Redan 1912 pläderade T. Hilding Svartengren (dock utan att nämna Viëtor) för "The New Method", där han som en förutsättning krävde att lärarna skulle undervisa endast i ett språk. Den direkta metodens främste företrädare var emellertid Daniel Elfstrand. I det tidigare nämnda föredraget vid läroverkslärarmötet i Jönköping i augusti 1915 (tryckt i oktober samma år) redovisade han "Tjugofem års

erfarenhet med den induktiv-imitativa metoden". Han utgår här från det program som vid tredje filologmötet i Stockholm 1886 antogs av den då, på förslag av bland andra den framstående danske anglisten Otto Jespersen, bildade "Skandinaviska föreningen för förbättrad språkundervisning" med namnet *Quousque tandem*: "För de äldre bland mina ärade åhörare torde detta program vara välbekant, men då jag inte är viss på att de yngre äro lika förtroga med den, ber jag att här få meddela dess fyra punkter.

1. Till grund för undervisningen lägges icke skriftspråket utan det verkliga levande talspråket. I de språk, vilkas ortografi i högre grad avviker från uttalet, börjar man därför med texter i för ändamålet lämplig ljudtrogen omskrivning. [Det var en metod som tillämpades vid Lunds Katedralskola när jag (G. K.) 1927 i tredje klass började med engelska. Det var förbryllande att efter några månader läsa samma texter i normal stavning!].

2. Undervisningen utgår redan från början från sammanhängande texter, icke från lösryckta satser.

3. Grammatikundervisningen sluter sig till lektynen på det sätt, att lärjungen med lärarens hjälp ledes att ur det lästa efter hand taga ut språklagarna. Först senare kan en systematisk lärobok användas för repetition.

4. Översättning såväl från modersmålet till det främmande språket som från det främmande språket till modersmålet inskränkes och ersättes dels av muntlig och skriftlig reproduktion och fri produktion på det främmande språket med anslutning till lektynen, dels med mera kursorisk läsning."

E. fortsätter: "Sådant var det program för förbättrad språkundervisning, som formulerades här i den skandinaviska Norden till gensvar på det stridsrop som Viëtor höjde i sin väckande broschyr "Der Sprachunterricht muss umkehren!" Det märkliga synes nu ha inträffat, att det direktiv, som detta program innehåller, ådragit sig en skarpare förkastelse av den moderna reaktionens förkämpar än av sjuttio- och åttio-talens konservativa koryfärer".

I fortsättningen bemöter Elfstrand punkt för punkt den kritik som framförts mot "de quousquistiska satserna". Ett genmäle av Viktor Hammarberg publicerades i följande årgång ("Heder åt den gamla förkättrade skolan"), men E. gick inte i svaromål. Han återkom med en förnyad plädojé i en artikel 1933 om "The Rationalization of Modern Language Teaching in Schools". Att Söderbergh uppskattade Elfstrands insatser framgår av den varmhjärtade hyllning han till åttiotsårsdagen 1938 ägnade "The Grand Old Man bland de svenska skolornas lärare i engelska".

Ett vetenskapshistoriskt viktigt bidrag var en artikel i årgång 1939 av fil. lic. Bertil Malmberg, följande år docent i romanska språk och senare vår främste fonetiker och lingvist, med titeln "Vad är fonologi?", följd av "Fonologi och språkundervisning" följande år. De hade sänär kostat honom professuren i fonetik i Lund 1950, eftersom den tidens språkprofessorer bemötte fonologin med utomordentligt stor skepsis och närmast såg den som ett utslag av vetenskaplig vidskepelse. (En framstående romanist brukade i seminarieövningar citera Malmberg som "den där fänålogen"). Söderbergh insåg dock omedelbart dess betydelse, vilket framgår av hans artikel om "Svävande frågor rörande undervisningen i moderna språk" 1940.

Det bör understrykas att tidskriften under dessa år var kemiskt fri från anfäktelser söderifrån. Från en av den tyska exilens främsta företrädare i Sverige, Käthe Hamburger, illa behandlad vid Göteborgs Högskola, inflöt 1939 en artikel "Über Erfahrungen im Deutschunterricht an unvorgebildete Erwachsene". Som en av de första gav hon i LMS årsbok 1946 en samlad översikt över den tyska exillitteraturen. Hon blev 1953 professor i Stuttgart.

Slutligen kan noteras att tidskriften först från 1946 bytte undertitel från "Svensk månadsrevy för undervisning i de tre huvudspråken" (månadsrevy var den ju, med nio nummer, aldrig) till "Tidskrift för språkundervisning" (från 1951 med sex, från 1958 med fyra nummer).

Lundensiska rebeller tar över

Någon gång på våren 1956 fick jag en förfrågan av Heinertz, som då i 45 år varit utgivare och sedan Söderberghs bortgång 1945 ensam redigerat tidskriften, om jag vore villig åtaga mig redaktörskapet. Han erinrade om att han efterträtt Artur Korlén och såg i förslaget en tilltalande "apostolisk succession". Jag svarade att jag endast kunde tänka mig det om jag med Majken Korlén som redaktionssekreterare fick mina vänner från Lundatiden, Johannes Hedberg och Börje Schlyter, som medredaktörer.

Alla tre hade vi i tidens anda disputerat på ämnen av den typ som Carl O. Koch redan 1906 hade ifrågasatt. Schlyters avh. behandlade 1941 "La vie de Thomas Becket par Benoit. Poème anglo-normand du XIIème siècle". Hedberg disputerade 1945 med "The Syncope of the Old English Present Endings. A Dialect Criterion", och jag samma år med "Die mittelniederdeutschen Texte des 13. Jahrhunderts. Beiträge zur Quellenkunde und Grammatik des Frühmittelniederdeutschen".

Som synes knappast ämnen som predestinerade för språkpedagogisk verksamhet. Men vi hade alla tre medarbetat i Lundastudenternas Kursverksamhet, som hade grundats 1943 av Hedberg i uttalad protest mot universitetens avsaknad av adekvat språklärover utbildning. Vi hade alltså klart för oss att universitetens språkundervisning måste reformeras och vi hade också under åtskilliga år medverkat i Moderna språk. Schlyter var då lektor vid Nya Elementarskolan i Ängby, från 1963 docent och universitetslektor vid Stockholms universitet. Hedberg var lektor vid h.a. läroverket för flickor i Örebro, från 1967 docent och universitetslektor vid Göteborgs universitet. Själv hade jag 1952 tillträtt professuren i Stockholm, men hade redan 1946 i en artikel i Moderna språk om "Språkundervisningen vid universiteten" till äldre kollegors förtrytelse hävdad att den "sedan länge varit i behov av reformer". Men vi ansåg att inte heller skolan gick fri från kritik, vilket framgår av den EDITORIAL som inledde första numret av årg. 1957:

² När detta skrevs kände jag inte till att Artur Korlén trettio år tidigare framfört nästan identiska synpunkter på "Universiteten och undervisningen i främmande språk" (*i Kätterier i läroverksfrågor*, 1916).

The study and teaching of modern languages

have always been and will continue to be the subject-matter of this journal which is now beginning its fifty-first year, its first under the auspices of the Modern Language Teachers' Association of Sweden and with a new editorial board.

The first task of the new board is to thank Dr N. Otto Heinertz, who has edited Moderna Språk for over forty years (from 1912 to 1947 in association with Dr Herman Söderbergh). It is our aim to endeavour to keep the journal at the high standard it has maintained during these years.

This seems all the more necessary at a time when language teaching in Sweden shows an increasing tendency to serve purely utilitarian ends. Much has been written and a good deal of criticism has been levelled at the way modern languages are being taught in this country, chiefly from English quarters. It may suffice to refer to the critical analysis of the traditions and aims of Swedish language teaching, given by Mr Charles Barber at the Annual Meeting of the MLTA in 1956 (*Riksföreningen för lärarna i moderna språk 1955*, pp 51-66). Here Mr Barber says, *inter alia*: "One of the things that strike me most strongly about language-teaching in Sweden is the neglect of cultural objectives and the dominance of utilitarian ones." This neglect of cultural objectives is indeed plain to everybody who is familiar with the educational systems of countries like England, Scotland, France, Germany, Switzerland and Denmark.

The present editors will fight against one-sidedness in language-teaching to the best of their abilities. To accept the utilitarian approach would, after all, mean further isolation from the traditions of European language-teaching and a serious de-humanizing of the higher school.

In this connection we wish to quote what Drs Herman Söderbergh and N. Otto Heinertz wrote in this journal forty-two years ago: "There is more and more support for the opinion that our language-teaching in the upper forms must concern itself with the literary aspect to a considerable degree. An orientation of our language teaching in this direction presupposes that the language-teachers themselves cultivate the study of literature, time and opportunity permitting." It is evident that such a re-orientation presumes the active collaboration of the universities. It is equally evident that *Moderna Språk* will have a not unimportant part to play in this connection in its capacity as the mouthpiece of the Modern Language Teachers' Association of Sweden.

The present editors will therefore from time to time publish contributions by leading modern writers, in such languages as are being taught in Swedish schools. Thus the German writer Heinrich Böll is represented in this issue of the journal. In coming numbers we hope to present articles by Sir Charles Snow.

Of course, the journal will also try to cover other fields of general interest to all language-teachers. It will further provide space for articles of a more purely scientific nature, as heretofore, although perhaps to a lesser degree.

The articles and reviews in this issue have been chosen to give you, our readers, a general view of the intentions and aims of the new editorial board.

The purpose of the periodical is thus twofold: to promote the study of modern languages and literature, and also to provide for the discussion of appropriate and satisfactory teaching methods.³

³ En kommentar av Hedberg publicerades i LMS årsbok 1957: "Det nya Moderna språk. Synpunkter och ståndpunkter", där det framgick att tidskriften lovordats av såväl *Die neueren Sprachen* som bondeförbundets kulturtidskrift *Perspektiv*.

Till första häftet hade Hedberg begärt ett bidrag från den framstående anglisten Alan S. Ross. Han levererade en artikel om tre fornengelska suffix, vilken H. inte ansåg sig kunna refusera. Jag fann dock innehållet väl magstarkt mot bakgrunden av vad som anförts i programförklaringen. Vi krånglade oss ur dilemmat genom att starta en separat "Moderna språk. Monographs", där som första nummer ingick Ross artikel "Aldrediana I. Three Suffixes". Någon Aldrediana II utkom aldrig, men väl en rad småskrifter som t. ex. Hedbergs skarpsinniga analys av Samuel Becketts svårtolkade ungdomspoem "Whoroscope", Birgit Stolts nytolkning "Gretchen und die Todsünden" i Faust och Erland Kruckenbergs informativa "100 franska förkortningar".

I direkt anslutning till programförklaringen publicerades i första numret ett bidrag av den legendariske engelsklektorn i Lund Arthur Henry King om "Literature in Language Teaching", följd av "The Study of Shakespeare's Imagery" av en annan prominent lundensare, Carl Fehrman, docent, senare professor i, som ämnet då hette, litteraturhistoria med poetik. Böll medverkade med "Ein Denkmal für Joseph Roth" (senare återgavs 1973 med kommentar hans svårtolkade tacktal vid nobelfesten 1972). C. P. Snow behandlade "The Realistic Novel, 1957". Recensionsavdelningen var redan från början omfattande och inkluderade spanska. Erland Kruckenberg presenterade den tidens ledande språkmetodiker, undervisningsrådet Birger Thorén (som på goda grunder blev hedersdoktor i Stockholm 1963) med en entusiastisk recension av dennes "Mål, medel och metoder vid skolans språkundervisning". Han konstaterade att "ett namn som Quousque tandem... torde vara många av dagens språklärare tämligen obekant" och ansåg att "hrr Rubbestad et consortes borde tillhållas att läsa den här boken" (Rubbestad var bondeförbundets skolpolitiker i riksdagen). Åberopande Thorén pläderade jag som nybliven censor i samma årgång för mera muntlighet och mer av "cultural objectives" i studentförhören.

Under senare delen av 60-talet pågick i dagspressen en livlig debatt om språklärarnas utbildning, till en del sammanfattad i en bok av Roland Edwardsson, utbildningsledare vid språkvetenskapliga sektionen i Uppsala, om *Språkdebatten 1969-1970*, recenserad av Hedberg i årg. 1970. Tidskriften deltog redan tidigt i denna debatt med en skärpa som markant skiljer sig från den atmosfär av uppgivenhet och opportunistisk kännetecknar dagens situation. Sälunda publicerades 1965 en ledare under rubriken "Universitetskanslersämbetet, Skolöverstyrelsen och språklärarytbildningen" med följande lydelse:

Målsättningen för språkundervisningen i den svenska skolan har som bekant numera radikalt förändrats. Den språkpedagogiska omvälvning som kännetecknat de senaste årtiondena kräver i första hand en aktiv språkbehärskning hos läraren av betydligt större intensitet än tidigare. De nya riktlinjerna för de skriftliga examensproven förutsätter t. ex., att läraren skall kunna självständigt bedöma uppsatser på de främmande språken.

Därjämte krävs det av dagens och morgondagens språklärare en vida mer omfattande orientering i de främmande språkens kulturella och samhälleliga miljöer än förr – i varje fall om intentionerna för det nya gymnasiet skall omsättas i praktiken och inte förbli vackra fraser. De nyligen utfärdade rekommendationerna för det muntliga förhören i studentexamen är f. ö. ännu ett vittnesbörd om de höga kvalifikationer den examinerande gymnasieläraren antas skola besitta.

För varje aktiv skolman och universitetslärare är allt det sagda ju numera självklart. Det har tätt sig lika självklart för Lärarytbyggingsakkunniga (=LUS). Till att börja med bör det understrykas, att denna utrednings ledamöter – Torsten Husén, Stellan Arvidson, Sixten Marklund m. fl. – verkligen inte kan beskyllas för en reaktionär grundsyn eller för att gå konservativa universitetsintressen till mötes. Just därför borde deras enhälliga rekommendationer i dagens skolpolitiska situation kunna påräkna en särskild tyngd gentemot officiella myndigheter.

Dessa rekommendationer innebär, att grundskollärare skall erhålla två terminers utbildning i varje språkämne. För gymnasielärare förutsattes som regel ytterligare två terminers universitetsstudier i vardera av de två ämnena, i vilka de skall undervisa. Samtliga underordnade remissinstanser har ansett detta vara minimikrav för en tillfredsställande språklärarytbyggning. Erfarenheterna från den pågående försöksverksamheten vid Stockholms universitet ger också klart vid handen, att en tvåterminsutbildning kan anses godtagbar som grundskollärarkompetens (inkl. gymnasiet C-språk), men att den är helt otillräcklig för gymnasielärare i A- och B-språken.

Det otroliga har nu inträffat, att varken Skolöverstyrelsen eller Universitetskanslersämbetet har tagit hänsyn till här redovisade fakta. I strid mot samtliga underordnade remissinstanser har dessa ämbetsverk med ett raskt grepp förordat en radikal nedskärning av LUS' minimikrav. På fullt allvar menar man att i ett språk en enda termins utbildning skall kunna ge kompetens för undervisning på grundskolans högstadium. Två terminer anses räcka i det ena språket för blivande gymnasielärare. Att märka är då, att av 100 intagna studenter – många av dessa kan beräknas ligga på Ba-nivå eller därunder – skall 90 ha godkänts efter fem resp. tio månaders studier. Möjligheterna till gallring bland för universitetsstudier mindre lämpade blir alltså ytterst begränsade. Och slutligen: UK:s förslag om vidareutbildning utgör verkligen ingen motivering för denna drastiska reducering av den föreslagna grundutbildningstiden. Vidareutbildning blir nödvändig under alla förhållanden.

Med en teoretisk gymnasielärarytbyggning på i realiteten 2 1/2 år kommer Sverige att i detta avseende framstå som ett europeiskt u-land. Ingen annan stat väster eller öster om järnridån lär kunna uppvisa så snäva tidsramar för den högre utbildningen – för att icke tala om omöjligheten att under dessa förhållanden vidmakthålla den nordiska tentamensgiltigheten. Att välfärdsstaten Sverige inte skulle kunna tåla den jämförelsevis ringa finansiella belastning som en gymnasielärarytbyggning av LUS' modell medför, förefaller groteskt. Ekonomiska besparingar borde icke få göras till priset av en så uppenbar pedagogisk försämring.

UK:s och SÖ:s förslag till standardsänkning är lika häpnadsväckande som upprörande. Från de språkpedagogiska utgångspunkter, som varit vägledande för denna tidskrifts redaktion, återstår det bara att erinra dessa remissinstansers teknokratiska företrädare om en passus ur en ännu i Sverige välkänd bok från 1837:

"Mr Pickwick retired a few paces apart from the bystanders; and, beckoning his friend to approach, fixed a searching look upon him, and uttered in a low, but distinct and emphatic tone, these remarkable words:

'You're a humbug, sir.'

'A what?' said Mr Winkle, starting.

'A humbug, sir. I will speak plainer, if you wish it. An impostor, sir.'

Det fanns läsare som befarade åtal, vilket inte hindrade redaktionen från att senare gå till förnyat angrepp mot överheten i en ledare med rubriken "Ecrasez l'infâme! Skolöverstyrelsens senaste attentat mot språkundervisningen" (1979):

Det torde vara ovedersägligt att den svenska skolans språkundervisning stod som högst ungefär samtidigt som grundskolans föregångare, enhetsskolan, såg dagens ljus. Kort därefter hölls en paneldebatt, i vilken bl. a. deltog statssekreteraren i dåvarande Ecklesiastikdepartementet, Hans Löwbeer. Denne försäkrade icke utan skärpa inför de av tecknen på sjunkande kvalitet oroade lärarna att den nya skolan skulle ge eleverna en minst lika god utbildning som någonsin den gamla skolan.

Vad språkundervisningen angick fanns det kanske åtskilligt som talade för att kvaliteten icke skulle sjunka särdeles mycket, trots att elevunderlaget i den nya skolan skulle breddas. Engelskan seglade i medvind och på sina håll talade man t. o. m. om att svenskarna nu möjligen rentav skulle bli tvåspråkiga: man orerade om att engelskan skulle kunna påbörjas redan i första klass, i varje fall så småningom. Tyskan hade i klasserna 6 till 9 sammanlagt 15 veckotimmar, franskan i enhetsskolans nionde klass 3 timmar, vilket betyder att de s. k. B-språken tillsammans förfogade över 18 timmar.

Nu vet vi alla – utom naturligtvis de som icke vilja något se eller veta – att under loppet av tjugio år språkundervisningen i Sverige har försämrats i en sådan grad att det är befogat att tala om katastrof. I engelska har – vilket är lätt att konstatera vid universiteten – ungefärkunskapen ökat oroväckande; kopplad med en falsk känsla av verklig kunskap har den gett oss studenter (och blivande lärare!) med en farlig övertro på den egna kompetensen. Undervisningen i B-språken har medvetet nonchalerats. Timantalet har systematiskt reducerats, från 15 till 13, till 11, och nu föreslås 9. Enhetsskolans sammanlagda 18 timmar har man alltså på 20 år lyckats halvera.⁴

Det får sägas vara raskt marscherat, när nu målsättningen var att ge "en minst lika god utbildning" som tidigare.

Jämsides med denna nedskärning av undervisningstimmarna och bagatellisering av verkliga kunskaper har gått en medveten sänkning av kvaliteten på språkläroverbyggnaden. Skolöverstyrelsen samverkade här på ett utomordentligt framgångsrikt sätt med Universitetskanslersämbetet, som snart nog leddes av den nya skolans gamle apologet, Hans Löwbeer. Först spjånade SÖ och UKÄ emot den förstärkning av läroverbyggnaden som 1963 föreslogs av en sakkunnig utredning – och som *samtliga övriga instanser var eniga om*. Ett par år senare torpederade de nämnda ämbetsverken ett lika enigt förslag om en absolut minimistudietid för blivande språklärare. Detta av auktoritär hänsynslöshet och förakt för remissinstanserna präglade ställningstagande påtalades med skärpa i en ledare i *Moderna språk* 1965 (s. 395), "Universitetskanslersämbetet, Skolöverstyrelsen och språkläroverbyggnaden", där redaktionen bl. a. framhöll: "Med en teoretisk gymnasieläroverbyggnad på i realiteten 2 1/2 år kommer Sverige

⁴I pressläggningsögonblicket meddelar skolministern att hon sannolikt avser att bibehålla B-språken med 11 timmar. Detta glädjande faktum rubbar givetvis inte vår kritik mot tjugio års försyndelser från SÖ:s sida.

att i detta avseende framstå som ett europeiskt u-land". Vi kan nu konstatera att vi blivit sannspådda. 1974 års Läroverbyggnadssakkunnigas betänkande, som det blir anledning att återkomma till, är därför med sina krav på ytterligare reducering av nuvarande utbildningstid i moderna språk oacceptabelt.

Allt detta har skett i en tid då behovet av en ökad "internationalisering" på goda grunder anses vara akut. Mot bakgrunden av yad Internationaliseringsutredningen anförts i sitt slutbetänkande framstår SÖ:s senaste åtgärd ifråga om språkundervisningen som skandalös. I förslaget till ny läroplan föreslås att *samtliga språk* skall få *sänkta timantal*, att alternativkurser skall avskaffas, att hela språkundervisningen skall bedrivas i heterogent sammansatta avdelningar och att grundskolan "på sikt" skall bli utan B-språk. För att tysta den trots allt väntade kritiken har man föreslagit en "förstärkningsresurs" om vilken man kan emotse en veritabel huggsexa.

För att avvärja detta skändliga attentat mot vår redan otillräckliga undervisning i språk, planerat av SÖ i samverkan med diverse opportunisterna inom och utom Verket, krävs det en envishet av det slag som kom Voltaire att oförtröttligt hamra in sin protest mot skändligheten hos en dåtida kulturinstitution med orden: *Ecrasez l'infâme!* I förklarlig brist på tilltro till budskapet går fram på originalspråket till den adressat som här och nu är aktuell upprepar vi – med envis vägran att hemfälla åt defaultism – parollen i översättning: KROSSA DEN SKÄNDLIGA!

Bland övriga inslag kan nämnas att Magnus Ljung 1965 introducerade Chomsky med en artikel om "Transformational Grammar". En varm anhängare var hans lärofader Alvar Ellegård, som under många år dominerade den språkteoretiska och metodiska debatten i tidskriften, så t. ex. med "Språkteori och språkinläring" 1968, följd 1974 av en artikel "Vad är egentligen grammatiken bra för?", där det ingick ett avsnitt om "skolgrammatik och transformationsgrammatik". Till språkinläringens problematik återkom han 1977 med två artiklar om "Hur vi lär oss språk".

De nyaste strömningarna inom litteraturvetenskapen uppmärksammades i en artikel av Margaret Chesnut, "Feminist Criticism and Feminist Consciousness: Reading a Novel by Fay Weldon", 1970. Den av 68-rörelsen utlösta revolten vid de västtyska universiteten gav mig 1970 anledning till den något lättsinniga titeln "Rosa Luxemburg oder Pippi Langstrumpf?" och i en annan artikel med en likaledes något gåtfull titel bemötte jag den svårutrotliga uppfattningen att tyskan fortfarande skulle vara ett puristiskt språk: "Die Couch, Hitler und das Fremdwort" (I själva verket är inslaget av angloamerikanska lån större än i svenskan).

Recensionsavdelningen vittnar om den utomordentligt höga ambitionsnivån i 60- och 70-talets textböcker. I en "Anthology of British and American Authors", avsedd för de högsta klasserna i gymnasiet och recenserad i årg. 1967, ingår sålunda texter av Milton, Shakespeare, Defoe, Stevenson, Keats, George Eliot och Shaw, ja t. o. m. av James Joyces Finnegans Wake. Franz Stroh recenserade 1968 ett fylligt urval ur Faust, avsett "für die höheren Klassen". Numera är Faust på de flesta håll sedan länge avskaffad i läroverbyggnaden.

I första numret 1980 tillkännager de kvarstående redaktörerna att de sett

sig nödsakade att acceptera Börje Schlyters avgång, dock "on condition that he will contribute articles and essays, reviews and notices to *Moderna språk* from his lairs in Lund, Falsterbo and other centres of Romance Philology". Det blev också fallet. Hans sista bidrag gällde en recension av Hedbergs franska (!) diktsamling "Nostalgia" i årg. 1994. Det var en sida hos Johannes som hade undgått mig i min nekrolog 2001. Om Börjes insatser vittnar Olof Eriksson i den följande årgången.

Samtidigt meddelades att Mats Forsgren, då docent i Uppsala, senare professor i Stockholm, skulle efterträda Schlyter. Han inledde sitt medarbetarskap 1980 med en omfattande orientering om ett då högaktuellt ämne, Europarådets språkmetodiska projekt "Un niveau-seuil (The Threshold Level) och det s. k. kommunikativa perspektivet inom språkforskningen", följt av Gunnar Magnussons initierade artikel om "Kommunikativ språkmetodik" i den följande årgången.

I sista numret 1989 tillkännager redaktionen sin avgång och uttalar sin förhoppning om framtiden med följande ord: "Now that the journal has to cut down from four to two issues a year, it is the fervent hope of the present editors that the incoming editorial staff will nevertheless continue to further the aims expressed in our manifesto of 1957." Det skulle visa sig bli fallet.

Spanskan och feminismen på frammarsch

Vi efterträddes av en månghövudad skara bestående av Mats Mobärg för engelska språket, Ulf Dantanus för engelskspråkig litteratur, Olof Eriksson för franska, Helmut Müssener för tyska, Johan Falk för spanska språket och Lars Fant för spanskspråkig litteratur. Redaktionssekreterare blev Claus Ohrt. Omsättningen blev sedan stor. Müssener ersattes 1997 av Martin Todtenhaupt som 2001 följdes av Elisabeth Wåghäll Nivre. Ulf Dantanus överlämnade engelskspråkig litteratur till Ronald Paul 1996 och Johan Falk spanskan till Ken Benson följande år. Ny redaktionssekreterare blev 1997 Sverker Bengtsson, som tidigare redigerat LMS-Lingua. Han efterträddes 2004 av Emil Tyberg, som också övertog redaktörskapet för LMS-Lingua.

Ett axplock ur årgångar efter 1989 visar att de olika redaktörerna väl förvaltade arbetet från Emil Rodhe och hans efterföljare, även om övergången till två nummer per år och det starkt utökade utrymmet för spanskan medfört att framför allt recensionsavdelningen måst beskäras. En värdefull nyhet är rapporteringen om pågående forskning. Ett remarkabelt bidrag var samtalet mellan nobelpristagarna Joseph Brodsky och Derek Walcott 1995, föregånget av författarintervjuer med Camilo José Cela, Margaret Drabble, Octavio Paz och, René Vázquez Díaz 1990 och 1991.

Den feministiska språk- och litteraturvetenskapens starka frammarsch har avsatt markanta spår, i bl. a. ett temanummer om "Gender Aspects in Language and Literature" 2001. Stort utrymme ägnas liksom tidigare åt översättningsproblematik, så med två temanummer kring "The Lexicon" 1995 och "Translation" 1996, där den mångfrestande och lärde Stig

Strömholm överraskar med en historisk återblick. Han återkommer 1999 med en roande artikel om språkvetenskapens tidiga historia i Uppsala, där man dock saknar Anders Uppströms för sin tid epokgörande edition av den gotiska Silverbibeln från år 1854. Den oförtröttlige Alvar Ellegård fortsätter med att göra "Chomsky (More) Intelligible" i årg. 1994 och den språkmetodiska debatten förs up to date av Egon Karlsson med "An Outline of the Language Acquisition Debate" 1998, följt av ett temanummer "Language Teaching and Acquisition" 2001.

DDR-litteraturen behandlas i två nostalgiska artiklar 1990 och 1994 av Rüdiger Bernhardt, omstridd professor i Halle. Något överraskande är hans recension av Gunvor Hammarskjölds avh. om Hermann Kant, där den svårt komprometterade Kant, Erich Honeckers handgångne man som ordförande i DDR:s författarförbund, lovordas i samma andetag som kritiska författare som Heiner Müller, Karl Mickel och Christa Wolf. Däremot kan jag helhjärtat instämma i S. Nehaus "Plädoyer für eine Entdeckung Erich Kästners durch die Germanistik" i årg 2001.⁵

Det återstår endast att uttala en förhoppning att Moderna språk länge än kommer att fungera som det oundgängliga organ för kontakt mellan universitet och skola som tidskriften varit ända från begynnelsen.

⁵Som framgår av recensioner i Moderna språk var Kästner länge en portalgestalt i tyskundervisningen (under åren 1950-1970 utkom inte mindre än 19 upplagor av Kästnereditioner, se Gösta Björn, *Deutsche Literatur in den Deutschbüchern des schwedischen Gymnasiums 1905-1970*. Diss. Sthm 1979).